

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(VII.)

A' TS. ÉS KIR. FELSÉG' KEGTELMEVEL

Indúlt BÉTSBŐL Pénteken 22. Jánariusban. 1796.

Hollándiai *Paraditsom-beli Böldogságok* — a'
Jeremiás' *stilussa szerént*:

A' múlt Déc. 29-dikén és 30-dikán esmet olyan heves vetélkedések valának a' Közönséges Rendek' gyűlésében, a' millyet talám még egy *Min Herr* sem ért. A' vetélkedésnek a' *Convent'* öszsze-gyűlése vagy nem gyűlése vólt most is a' *matériája*. *Geldria*, *Hollándia*, *Utrecht*, és *Ober-Tysel*, végrezetre most is egyet értettek. Az ő végzésékre állott *Drenthe'* és *Brabántzia* földgye is. *Grünin-ga* némelly meg-jegyzéseket terjesztett a' Gyűlés' felébe, a' mellyeket a' meg-nevezett tartományok is helybe hagyván, már most a' *Grüningaiak* egyet-

G

értése is minden oránn váratik a' *Conventnek* öfzfze való gyűlése iránt.

A' végzés azonban most úgy tétetett, hogy a' *Convent* ne Fébr. 4-dikén, hanem 18-dikán gyűljön öfzfze, hadd vétetődhefsenek reá addig *Zeelândia* és *Frieslândia* is a' többekkel való tökéletes egyesülésre. Ezek a' két utóbb nevezett tartományok, még a' következő punktumokban ellenkeznek a' fellebb meg-nevezettekkel:

Zeelândia azt kívánja, hogy hagyattafsék-meg mindenik tartománynak magánosonn az ő fősege (*Souverenitafsa*), mint eddig vólt.

Frieslândia pedig ezen kívül még azt is kívánja; hogy a' Kép-viselőknek száma, a' hányakat t. i. mindenik tartomány *Convent*-beli tagoknak ki fog nevezni; ne a' tartományok' népefségéhez legyen szabattatva; 's-hogy a' *Conventten* kívül legyen még egy más Hatalom, a' melly a' *Conventtel* egy formálog nyomhafson.

Az egész *Belga* Respublikában, a' mostani számlálás fzerént 1 millio és 796 ezer emberek vagynak, kik közzül *Hollandiában* 825 *Geldriában* 180, *Frieslándiában* 150, *Oberysfelben* 134, *Utrechtben* 102, *Gröningában* 80, *Zeelándiában* 75, *Brabántziában*, 210, *Drenthében* pedig 40 ezeren laknak.

F r a n t z i a O r f z á g.

Camus és még vagy más hármak, a' kik az *Auftriai* fogsághol haza mentek, és a' kik az utóbbi Képviselők vállasztásában az Ujj Törvény-hozó két Tanátsok tagjaivá vállasztattak, minekutánna *Párisba* megérkeztek vólna, a' nevezett Törvény-hozók' gyűléseikbe; nagy cerimoniával bé-fogadtattak.

Az a vetélkedés, hogy tegyenek-e' még egy 7-dik Miniftert, már le-folyt, és *Camus* nyerte-el a' Respublika-beli Közönséges Politziai Minifterséget. — Leg hofzszabbb és leg hevesebb vetélkedés folyt ezen kérdés réfze felett: hogy az Ujj Minifter, csak *Párisi* és a' *Sequanai* Departamentom-beli Politzáj Minifter legyen e', vagy pedig az egész Respublikának Közönséges Politziai Minifter? Vóltak, a' kik azt mondották, hogy ez a' *Párisi* Minifter utoljára, esmet egy *Pethion* vagy *Pache* fogna lenni. Mások úgy itéltek, hogy eddig is, ha Politziai Minifter

lett volna Párisban, bizonyosan nem jött volna *Veronából* Követ bé éppen a' Respublika' szivire, a' ki 2 napokkal ez előtt Párisnak kapujában fogatott-el s. a. t. (Ezen szókkal *Geslinre* tzeloz, kiről közelébből írtuk, hogy giljotinéroztatott.)

S p a n y o l O r s z á g.

Itt azt vélik, hogy a' Királyi Ministeriumban nagy változás fog monstanság történni.

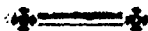
A' *Cadixi* kikötő-helyben készen álló *Spanyol* hajós seregek, olyan rendelést vettek, hogy a' *Don Solano* és *Don Alava* vezérléseik alatt, minden további halogatás nélkül evezzenek-ki a' tengerre.

Az ugyan itt *Cadixban* mulató Frantzia hadi hajós sereg' Kapitánnya *Richery*, ezibe vévén, hogy *Gibraltár* alatt egy *Anglus* hajós sereg állott légyen ki a' sikra, mindgyár minden készüléteket kettőzött siettséggel kezdett tétetni, hogy az *Anglusokkal* szembe izállhafson; és nem csak a' maga hajóit, hanem még az *Anglusoktól* prédába nyert kisdéd fegyveres hajók között is olyan állapotba parantsólt helyheztetni sokakat, hogy ezek is szolgálatot tehessenek az említett *Anglus* hadi hajós sereg ellen

Az *Anglusoktól* nyert ragadományokat még mind kotyavetyélik a' Frantziák *Cadixban*, és a' prédá még most is mind gyűlrakásra.

Némelly *Spanyol* tiszték *Cadixban*, a' kik a' közelébbi történet alkalmatosságával, midőn Kapitány *Richery* az Emigránsoktól meg-botoltatott volt, ezeket a' magok oltalmazások alá vették, hivataljaikból le-hányattattak. — Az a' levél, mellyet a' *Békeség' Fejedelme* ezen történetre nézve, *Madridból* Kapitány *Richeryhez* írt, illyen értelmű: — „

„Azon válaszfomban, a' mellyet az Ur' 21-dik Oktobéri első levelire, az Urnak *Cadixba* való érkezésekor történt dólgek-iránt az Urhoz küldöttem, szerentsém volt jelenteni, hogy már mind azok a' rendelések meg-tétettek, a' mellyek, az ő *Catholicus* Királyi Felsege Jobbágyai és a' Frantzia Respublika-beli hazafiak között való jó egyet-érteft megzavarható történeteknek el-távoztatására, szükségesek. Azt is jelentettem volt akkor, hogy az Emigránsok-

nak *Cadix*bol való el-távozások, és azon törvénytelenések' indittóinak, a' kikiről az Ur igen igazságosan panaszol, ki-nyomozások felől, már a' parantsolat meg-tétetett. — Még egyfzer bizonyosá teszem az Urat az iránt, hogy ezek az emberek nem maradnak büntetlen. Egyéb aránt, a' 30-dik Oktoberi utolsó levelire nézve való válaszképpen, arról teszem bizonyosá az Urat, hogy a' történt dolgoknak valóságos színe és tulajdonságai, semmi mesterséges módok által nem fognak homályba takartatni. A' Király leg kisebbet sem kételkedik a' Frantziáknak helyes magok-viselettye felől. Ő Felsége meg nagyon győződve, hogy a' Frantzia hajók' tiszttyei és köz-emberei, magokat a' *Spanyol* kikötő-helyekben örökké jól fogják viselni; 's - igéri is nekik egyfzersmind, hogy a' batalma alatt lévő minden tartományokban, örökké leg barátságosabban fognak velek bánni. &c. — *Principe-de-la-Pace.*

Egy *Spanyol* Fregát közelebből, 2 Millió 400 ezer Piafterekkel érkezett *Buenos-Ayres*ből haza *Cadix*ba: *Limá*bol és *Monte-Video*bol pedig, valami 7 vagy 8. Milliókkal váratnak 17 hajók.

T ö r ö k O r f z á g.

*Konstantzinápoly*bol, Nov. 23-dikán:

Lengyel országnak az *Europai* három főbb Hatalmaságok által a' nélkül történt egész fel-ofzlattatása után, hogy valamelly más Hatalmaság ezen országhoz való valami jus-mutatással elő-állott volna, már most a' *Török* Udvar is sokkal erősebben igyekezi magát az *Orosz* birodalomtól való minden megtámadtatások iránt bátorságba helyheztetni, hogy-sem valaha igyekezte. Soha nem vólt a' *Diván* nagyobb foglalatoságban, mint most, és mind a' vizen mind pepig a' tengeren való félelmes hadi készületekre tzelozó költségek, soha nagyobbban nem tétettek, mint a'-hogy ma tétetödni szemléltetnek. A leg jobb ágyuzó és tengeri tisztok, ki-mondhatatlan költséggel keresztetnek öfzsze egész *Europá*bol. A' *London*ban

lévő Török Követnek meg parantsoltatott, hogy az *Anglus*, vagy más idegen tiszteket, akar mennyibe kerüljön a' dolog, verbuálják a' *Török Tsáfzár* szolgálatyára.,,

„A' mi gondal tellyes nyúghatalanságaink annyival is bizonytalanabbakká tefznek pedig bennünket a' jelen való környülállásaink felöll, és annyival terhesebbek, hogy az *Orosz* birodalom egy időtől fogva azokat a' várakat és erőfségeket a' mi határjaink felöll, a' mellyeknek segedelme által mind vizen mind szározon nagy eröt botsáthat igen hirtelen ellenünk, nagyon ki-szélesítete és meg-sokasította. Tsak az *Rodjea-bey* nevü öbölnél a' Fekete tenger parttyán lévő erőfségeket, a' hol már egy számos fegyveres sereg is meg-száálva vagyon, olyan fegyveres tár-házzá és hajó-készített műv-hellyé változtatta, hogy innen és a' *Crimiai* külömb-külob-féle más tenger-öblökből, 24 orák alatt minekelötte magunkat körül nézhetnök, egy *Orosz* tábor jelenhet meg a' mi *Dardanelláink* előtt. — Valosággal észre is vétetődött, hogy a' nevezett *Rodjea-öblinek* egykori Komendánsa Gen. *Rostoff*, nem régiben egy néhány hetekig itt *Konstantzinápolyban* töltvén idejét, a' mi sántzainknak gyenge oldalait jól szemügyre venni el nem mulatta; a' melly oldalakrol ezen várostra igen sebessen és észre-vehetetlenül reá ütni lehetne.

G a l l i t z i a.

Kraukau várát a' Tsáfzáriak a' folyó Jánváriusnak 5-dikén reggeli 8 orakor, minekutánna onnan a' *Prufsusok* ki-takarodtak vólna, el-foglalák. Generalmájor *Foulon* és Indzsiniér Oberster *Gomez*, Török-muzsika-szó mellett vezéreltek-bé oda 2 Ts. Királyi Batalion Gyalogságot és 2 Swadron lovaságot, zászlóson, és a' Batalionokhoz tartozó ágyukkal együtt. — A' Magistratus *in corpore* a' Kereskedökkal 's-a' város' elő-kelebb Polgárjaival együtt, a' kapunál a' Tsáfzári Királyi seregeknek elibe men-

vén, a' vár' költségét a' nevezett Generálnak által adta — mellynek alkalmatosságával a' város Præsese egy beszédet tartott. A' városban benn a' Tzéhek, záfzlóson elibe jöttek a' Ts. K. feregnek, és azt a' fő Strázsa-házhoz vezették. &c.

Elegyes jegyzések.

Frankfurtból, Ján. 7-dikén: — „Sok közönséges levelekből olvastatik, hogy a' Prussus Király egy Hirdetést fogna nem soká kiadni, melly által főbb-képpen, a' Szövettséges Belga Rende' szivire fogna köttetödni az, hogy Prusziának Királya Angliával együtt, az ő Országlások'-formájáért, a' mellyet öök a' Frantziáknak hozzájuk való bé-izállásá-
 tolt fogva el-törlöttek, kezefséget vállalt vólt: a' mellyhez-képpést tehát a' Király, jó indulattal emlékezteti öket arra, hogy a' Helytartónak a' maga régi Infsait és Prerogatívait állítsák visszsa. Az is tudokra fog pedig ezen Hirdetésben adattatni a' Belgáknak, hogy a' töllök valósággal már bé-véttetett országlás-forma, 's-az e' miatt közöttök okozódott nyilvánóságos belső nyúghatatlanságok, a' fzoimzéd Státusok Fejedelmeinek, a' kik közzé tartozik a' Prussus Király is, a' gyanuságra nem kevés alkalmatofságot szolgálthatnak. — Hozzá fog ezen Hirdetéshez végre még az a' fenyegetödzés is adödni (a' mint hallatik), hogy, ha a' Belga Rende' engedelmeskedni nem akarnak, ekkor egy Prussus tábor fog hozzájuk bé-maschérozni, a' mellynek (a' Wetzlári Ujj-ság szzerént) a' Braunsweigi Hertzeg a' Generalissimusa, a' Prussusokkal együtt bé-maschérozó Hafsus seregeknek, a' Hefsen Kafseli Printz a' Vezérjek, fogna lenni. — Emlegetödnek még egy néhány Millió forintok is, a' mellyeket a' Prussus Király, a' Helytartónak a' Belgák által el-véttetett portékáiért, kíván ezektöl. — Lehetetlen a' Belgáknak, az öket minden felöll terhelö súlyos környülállások között el nem nyomatödni. &c. „

Az Olofz Frantzia tábor fő Vezére General Schéerer, ilyen Hirdetést olvastatott-fel, a' Gé-

Genai vidékekre való utolsó bé-szállása után, a' maga táborának *Fronttya* előtt: — „

„A' Haza' *Olofz* országi táborja-beli Vitézek! Ti az ellenséget meg-győztétek; ti feljűl-mulhatatlan vitézséget mütattatok; 's-mind ezek által magatokat a' Haza iránt erdemesekké tettétek, Azok köz-zülletek, a' kik magokat rend kívül való vitézség által különböztették-meg, el fogják annak a' jutalmát venni, és az én gondom tselekedni azt, hogy a' Haza az ő szép érdemeiket meg-esmerje. Desokak köz-zülletek, a' Szabadságért tett triumphus után, lopás, ölés, és a' magokat nem védelmezhető afzfzony szemel-lyek' meg-motkolása által is, meg-béllyegezték magokat. Az ilyeneknek vak dühössége még itt a' *Genuai* vidékeken is el-ragadta őket ezekre a' betsüllet-rontó tselekedetekre; pedig ezek a' *Genuaiak* nektek semmit nem vétettek, és a' mi ellenségeink' kötésibe bér nem állottak. Katonák! a' ti atyátok leg utoljzor ínt-meg-benneteket a' felűll, hogy az *Olofz* országi Frantzia tábornak gyalázatot okozó dolgok iránt, tartstátok határok közt magatokat. Elűttetek esmeretesek azok a' törvények, a' mellyek halált szabnak azokra a' tselekedetekre, a' mellyekre ti magatokat el-ragadtatni meg-engedtétek. Reátok nézve, az ellenség' földgyin se vólna helye a' mentségnek; mivel-hogy ti, tsak a' ti hazátok ellen fegyverbe öltözteknek ki-irtásokra, és nem a' bekefység fzerető fzerentsetlen lakosok ellen fogtatok fegyvert. Tudom én, hogy még tiszték is vagynak részesek a' bűnbe, a' kik oltalmazói az excessivusoknak: de ezek még keményebben meg fognak büntetűdni, mint a' bűnt tselekedű köz-emberek, &c. . . .

Párisban a' fegyver-nyűgvásrol való első híradás tsak minden fel tételek nélkül és igen közűnséges ki-fejezésekben hírdettett-ki. A' *Directorium* t. i. ilyen *officialis* tudűsítást tesz rolla a' *Hadi* *Minister*hez: — „

„Az *Austriai* seregek, a' minapi minden fzerentsés elő-meneteleik mellett is, melly fzeréat a' *Palatinátusnak* egy részibe valosággal bé-szállottak

84

a' mi *Sambrei* és *Mosai*, *Rénusi* és *Mosellai* feregeinknek álhatatofsága által, csak ugyan fegyver nyugvás, ajánlásra vétetődtek. A' roz gondolkodásu emberek, hogy a' köz-vélekedést tévelygésbe vihesék, gyanítható-képpen ebből is fognak némelly következéseket tsinálni, a' lévén a' tzieljok, hogy a' seregeknek organizáltatásokra (rendbe-fzedődésekre) tett ujj rendeléseinknek, ellenek álhafsanak. Ezeket a' ritkos mesterkedéseket pedig semmivé tenni, már most a' Hadi Minister' kötelelsége. A' Haza-oltalmazóit azonban, a' kik a' magok zászlójokat oda hagyták, valamint szintén minden egyéb hadi kézfületeket is, kettözött szorgalmatofsággal kellett hórdatni a' tsatázó mezők felé. A' határ várakat minden módonn meg kell erősíteni, és azoknak oltalmazói között a' feyítéket álhatatos lábra kell állítani. A' békelességnek helyre-állítására szolgáló leg jobb eszköz abban áll, hogy az ember magát tegye olyan állapotban, a' melly szerezént a' háborut hathatósan folytathassa. . . . Ennek alkalmatossággal azonban, közönségesllé akarja a' Bétöltetö Directorium egész *Europa* előtt minden bizontalankodás nélkül tétetni azt:

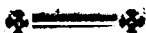
Hogy békelességes traktálásokra lépni ő maga is ohalytva kíván, a' nélkül, hogy igen fenn-járó pra-tensiókat akarna a' traktálásoknak fundamentomává tenni, a' mellyek más Hatalmafságoknak bátorságával ellenkeznének: söt inkább olyan békelességes feltételeknek kell fundamentomul fel-vétetődni, a' mellyek a' traktálásokba részesező Hatalmafságoknak jól meg-fontólt hafznaikkal, és a' Frantzia Respublikának's-az ő Szövetségeseinek javával meg-egyeznek; hogy illyen módon olyan békelesség szerezthetűsék, a' melly rész szerezént a' Frantziáktól, a' Szabadságért tett áldozatokat némü-némü részben fel-érje, rész szerezént pedig az ő függetlenségeket egész bátorságba helyezthetűse. &c. ,,

(A' *Párisi* Journálisták már el-kezdették a' magok Békelességes-Congressusra menendő Követtjeiket, (a' mint ők mondgyák) a' bátorságos és állandó bé-

kétség-kötéshez készitgetni. Illyen tzéllal adta-ki *Trouve* a' maga ujjságában (a' *Moniteurben*) annak az esmeretes *Prussiai* Philosophusnak *Kant Emanuelnek* az *Örökös békefségről* írt *Philosophusi Rajzolatait*; a' melly magában foglalja: az *Örökké való békefségnek Preliminál= és Definitiv= Artikulufsait*; az arra szükséges *Kezességet*, és végre azt a' mértéket, a' mellynek az *Erkölt*s és *Politica* között, ezen *Örökös békefségre* való tekintetben, fenn kell állani.)

Egy Német Irónak meg-jegyzései a' fegyver nyugvásról, igen jól következnek ide a' *Directorium'* szavai után: — „

„Könnyü által látni, hogy a' Frantziák, az eleség, penz, és ruha-béli szükség, továbbá a' sok esős idő miatt el-romlott utak, az ő seregeiknek kedvetlenkedése, és a' *requisitus* ifjuságnak hazafszökése által, mint egy kényszeritödve vétettek arra, hogy eddig való kevélységekből le-hagyván, a' hadi munkáknak egy ideig való szüntetése iránt ajánlást tegyenek (ez szerént a' *Directorium* oda feljebb egy ki-fejezésivel erőssen el talált botlani az igazmondás mellől); de ezt is úgy azonban, hogy minden egyéb fel-tételek nélkül 10 napi elő jelentés után akar mellyik Fél, a' nyugvást félbe szakaszthassa. Hogy az *Austriai* és a' Birodalom-beli Hadi-Comandó is a' nyugváásra reá állott, annak lehet tulajdonítani, hogy a' Frantziák ellen való dölgozhatást a' rozsz utak és változó idök nekünk is igen alkalmatlanná tették völt, és a' mi seregeinknek is a' magok' ki-nyugvá-sára, leg alább egy rövid ideig hasonló-képpen szükségek lehetett. Tulajdon-képpen szólva, nem kell ezt a' nyugodalmat olyan fegyver-nyugvásnak tartani, a' millyen a' békefséget közönségesen mindenkor megszokta előzni, vagy azt maga után szokta vonni, a' melly dologhoz a' Kabinétkban most még más egyéb elő-tézfzulatek szükségesek. Hova néztek légyen a' Frantziák ezen fegyver-szüntetéssel, mind katonai mind pedig politikai tekintetben, így ítél rolla egy *Main-*

tzi Iró: — Ők az alatt, magokat még erősíteni, concentrálni, magazinumjaikat meg-tölteni, az elfoglalt tartományokból az adót bé-halýtani, és közönségesen magokat *Német* országra nézve mennél félelmesebb állapotba helyhezteni, igyekeznek. A' politikai tekintetben még ki-terjedőbb tzieljok vagyon. Titkos és nyilvánosságos baráttyaikkal ujj mefsterkedéseiket végre hajtani; ellenségeiknek eddig való nyereségeiket, és a' türhető békeféségnek még jelen való reménségét, el-enyésztetni; benn Frantzia országban a' népnek az országló-szék ellen észre vétetni kezdett jó gondolkodását, esmet meg-változtatni 's-magoknak meg nyerni; a' halogatás által olyan környülállásokat bé-hozni, a' mellyek egy *harmadik* Hatalmasfásgnak esmet ujj hafznot 's-leg alább azonn ő politikai maximáinak tovább való folytatására, a' mellyeket félbe szakasztani kényszerítettett vólt, 's-még a' békeféséges fel-tételeknek is ki-szabására, valamelly fényló tekintetet szerezzenek — ezek az ő igyekezettyeik az idő-nyerésben. Közönségesen szollva (igy végzi irását a' tudósittó) mi semmit nem kívánunk egyebet, tsak hogy ne legyen igaz az, a' mitől tartunk., — Annyi igaz, hogy a' fegyver-szünésnek, nints semmi bé-folyása a' békeféséghez.

B é t s.

Gróf *Klerfe*, a' mint a' múlt postán ertettük vólt, még akkor nem indúlt vólt el a' táborhoz: hanem ma hitelesebben halljuk, hogy tegnap valósággal el-útazott légyen.

Köz befzéd, hogy a' táborozást a' *Rénuson* túl, a' miénk, mi-hellyest az idő engedi esmet el fogják annyival is inkább kezdeni, hogy az *Olofz* országai tsatáo mezökön nem akarnak a' Frantziák hasonló fegyver-szünésre állani.

Halljuk, hogy a' múlt Vásárnapi Udvari innepi ceremóniák alkalmatofságával Gróf *Klerfe* a' maga eddig való *Therésia'-nagy-kereszttye'* helyyibe, azt a' brillántos kereszttet kapta légyen el-Felséges Afzjzonyunknak tulajpon kezeiből, a' mellyet utóbbszor *Loudon* bírt vólt.

Az Akác-z-fának tulajdonságai, hasznai, és termesztésinek módgya, a' mint a' Betsi Udvari ujjságban közelébbről le-iratott :

„Ez a' fa, még *Eszáki Amerikában* a' maga hazájában is, olyan sok féle hasznunak lenni meg esmerített, hogy ott is különös gondal és szorgalmatossággal termesztetik. Ez, a' Ts. Királyi tartományokban még eddig csak egyenként plántáltatik, magja kevés szedetik, 's-leg feljebb a' kertekben és kertészégek kedvellőtől, nem számosan szaporittatik. Mint-hogy pedig az a' fa a' maga sok féle hasznaira nézve, a' mezei-gazdáknak és a' mezei-gazdaságban igen nevezetes: erre való nézt a' Közönséges Adminisztrázió is azt a' jót, a' melly ennek termesztéséből a' Publicumra háromolhatik, figyelemre venni el nem mulatta; és úgy ítél: hogy ezt a' jót úgy teheti leg közönségesebbé, ha az ebből a' fából vétetődhető minden féle hasznokat, 's-az ehez tartozó kevés meg-jegyzéseket, a' mellyek a' vele való-bánás' módgyához szükségesek, közönségesen esmeretesekké teszi; olyan reménsséggel lévén, hogy a' vidékek' előljárói, a' földes Urak, Erdős gazdák, erdő-mesterek, Kertek-tulajdonosai, minden féle kertészek, minden vetemény-mag-árulók, Tisztartók, és *Falusi Papok*: nevezetesen a' bor-termő helységeekben, ezt a' fát esmeretessé teszik, magok jó példával előll mennek, a' mag-szaporításban és annak meg-mivelésiben szorgalmatosságot mutatnak, 's-nevezetesen a' falusi lakosoktól az *Akác-plántákat* és a' velek való bánás' módgyára szükséges oktatást, meg nem vonnyák.

„Sok esztendei tapasztalás bizonyította, hogy ez a' fa, a' minden nállunk termő hazai kemény matériájú fák között, leg sebesebben nevededik; következés-képpen, a' fátsalan helyeken a' fa-szükséget, ennek termesztése által leg könnyebben meg lehet akadályoztatni. Sűrűn plántálódva, 40 vagy 50 esztendők alatt 60 sőt 80 lábnyi magóságra is

fel nevedik, és, a' *Diameterit* véve 2 és 3 lábnyi vastagságu is lesz. Illyen sebefs növése mellett csak egyedül ő az a' fa a' nállunk meg-termők között, mellynek matériája, a' maga nehézségire, keménységire, és fáinságára (vagy más szóval, pallérozhatóságára) nézve, a' leg hevesebb *Ag* alatt termő *Feltő-fákhoz*, hasonló.

„A' matériája ennek a' fának az ő keménységire és belső természetire nézve, éppen olyan, mint a' *Mahoni-fa*. Leg simmábban ki-faragtható lévén, az asztalos és eztergárius munkákban fel-ér az *Olaj-fával*. Épületre nem alkalmas, azért, hogy igen nehéz, hanem szekeres munkára jó. Tűzre, és oda, a' hol leg elevenebb szén kívántatik, a' *Ser* és *Só* és *Salétrom* főzésben, az *Uveg-hutákhoz*, a' minden-féle olvasztó műv-helyekben, a' szénnek heveségire és tartófságára nézve, minden vele tetetett próbák szerént, annyival is inkább minden féle nállunk esmeretes tüzi-fáknál elébb való, mint-hogy sebess növéssire nézve ötöt; minden 9 ezftendőben le lehet egyszer vagdaltatni; a' mint-hogy a' ki vagdaltatás után a' gyökeriről való ujj jövések, kivált-képpen ha imitt-amott egy-egy mag-fa is hagyattatik, olyan nagy sűrűséggel nevednek-fel esmét, hogy az illyen erdőt akarmelly tudatlan erdős-gazda is, akarmelly vigyázatlan vágatás által, ki nem pusztithattya. — A' magonn való szaporodáson kívül, tenyészik ez a' fa a' gyökeriről való tsirázás által is, minek-utánna a' törzsöke a' föld' izinéig ki-vágatik. Az így el-vágott törzsök' jövési, jó és nedves földben olyan sebessen nevednek, hogy 3-dik és 4-dik ezftendejekben a' leg jobb szöllő-karót, 5-dik és 6-dik ezftendejekben a' leg jobb komló-karót lehet belőlök tsinálni. Tüzi-fának, 9 ezftendős-koroktól fogva a' leg jobbak. Karónak azért is igen jók, hogy az ő hegyeik a' földben, minden más karók között leg későbbre rothadnak el.

A' fővényes és szároz mezőkön jól lehet belől-

löllök *eleven-hertet* is nevelni a' mezei jofzágoknak körül-kerítésekre, ha az ő első tavaszfzokon a' gyenge jövések (ágak) féligre kereltül bé-agdaltatván, le-hajrogattatnak (*horizontaliter*) és öfzize tek-rgetőd-nek. Tsak hogy ezt a' munkát, feljebb-feljebb minden esztendőben el kell veleket követni, a' midőn mindenkor egy kevés tűzi hulladék-fa is kerül öfz-ize. A' patakok parttyain is jó hasznát lehet ennek venni. A' köves és igen szároz helyyeken egy kevéssé bajóson nevededik. Azonban akar mi helyyen, arra kell vigyázni a' termesztésében, hogy sűrűn kell vetni; mert külömben sok kárt teszen a' fzel benne. A' levelei, mint a' Köris-levél, jók a' marha-tartásra: egyéb aránt pedig azzal a' jó tulajdon-sággal is bír, hogy ritkák lévén a' levelei, a' réteken sem teszen az árnyéka kárt a' fü nevededésinek. A' virága, leg jobb eledele a' méheknek; jo-szagu vizet is készítenek belölle: tsak arra kell vigyázni, hogy a' virágjának le-fzedése által nem kell a' fzükséges magnak termésit meg-akadályoztatni, a' melly Ok-tóber' vége felé érik-meg. — A' hol erdőt tsináinak belöllök, leg jobb a' *Détre* vagy *Dél* és Nap-nyugott közt eső oldalokra plántálni őket; mint-hogy itt a' fzel leg kevesebb kárt okoz benneket. Jó (a' hol lehet) egy-kis gödrötskét is ásni a' töve körül, hadd gyüljön oda a' nedvesség.

„Hogy az ezen fával való gondolatlan bánás' módgya által okoztatható rosz kimenetel azonban, a' *Publicumot* ettől el ne idegenittse; előre meg-intetik; hogy a' magrol való első esztendő-beli növések, erősen gyengék, gyakor öntözést, jó földet, és 3 vagy 4 esztendeig kertel való körül-vétettetést kívánnak, mert a' haját az ő edesfégeért télen által még tsak a' nyulak is erősen rágják; hogy a' magja Oktober' végén fzedettetvén, jo szárazon tartattassék, méjjen bé-ásott vetemény ágyakba *Tavaszzal* vet-tettefésék-el; s-hogy; végre a' feljebb mondott helyyek-re, a' 3-dik és 4-dik esztendőben plántaltatódván nagy haszonnal által a' tsemeték, ennek alkalmas

ságával; sem gyökereiket sem ágaikat, a' mennyiben lehet nem keli erősen el-vagdálni.

„A' melly is ezennel, az öfztönözés és fel-indítás végett, mindenek tudtokra adatik. Költ *Bétsben* Jan. 5-öikén, 1796-ban.

T u d ó f i t á s.

Szomoruánn tapasztalván azt, hogy a' külső országi tudósok és Historicusok többnyire a' Magyar Nemzet eredetéről hibásonn értenek és írnak; egy-fzésr mind pedig látván azt is, hogy ezen hibás vélekedésnek oka 's-Kútfeje egyedül az volna, hogy az említett külső Országi tudósok a' Magyar nyelvnek természetéről és tulajdonságairól igen keveset; annak a' főbb Nap-keleti nyelvekkel való nagy hasonlóságáról pedig éppen semmit sem tudnak, 's nem is tudhatnak, mivel azt az érdeemes és tudós Hazafiak közzül tudtomra fenki még fel nem fedezte: azért tehát én, rész szerént némelley nagy érdemü Német Tudósoktól, rész szerént pedig és kiváltképpen egy Nemzetem 's Anyai nyelvem eránt való buzgó Szeretettől öfztönözöttetvén, dolgoztam egy munkát (még pedig fontos okokra nézve Német nyelvenn,) hogy ezen nagy fogyatkozás némü-némüképpen ki pótoltatnék; mellyben 1-ször, a' Magyar nyelvnek természetét, és annak némelley még eddig esméretlen tulajdonságait tsekély tehetségem szerént ki-fejteni 's magyarázni,

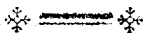
2-szor annak, a' *Pérsa*, *Arabs*, és más *Asiai* nyelvekkel való szembe tűnő hasonlóságot, a' *Törökkel* pedig valóságos atyafiságot, mintegy tükörbenn a' tudós világ' ízeibe eleibe terjeszteni, és

3-szor egy ahoz ragasztandó Toldalékbann, a' Magyar nyelv-tudásának, az ó Testamentomi Sz. Írás Magyarázásában való hasznát is példákban megmutatni, egyebeket rövidségnek okáért el halgatván, ígyekeztem. — Hogy pedig e' Könyvet azok is, a'

kik a' Nepkeleti nyelvekben járatanok, annál nagyobb hafzonnal olvashafsák 's hafználhafsák , tehát a' benne elő-forduló *Arabs* , *Persa* , *Török* , és más egyéb idegen szókat és szóllás-formáit , Német vagy Deák betűkkel is, azoknak értelmekkel együtt ki irtam 's-fejeztem. Ezen mintegy 18—20 árkusból álló munkátska nagy 8-tzad rész formában az én rovásomra, fog ki-nyomtattodni, és noha nagy költségbe kerül, mindazáltal bátorkodom ki-nyomtattatni, nagy reménységem lévén a' felöll, hogy minden, Nemzetét 's-nyelvét szerető igaz Magyar Hazafi jó szándékomat, avagy-tsak annyiban elő mozdítani fogja, hogy egy exemplárnak meg-vételéről nevének felírása által engemet bizonyofsá tenni méltóztatik. Az árrát, melly körül-belől 1 forint és egy néhány garas leszsz, tökéletesen meg határozni még nem lehet, hanem az a' Subscribens Uraknak neveikkel együtt a' könyv eleibe ki leszsz nyomtatva. A' *Subscriptio* terminusa Áprilisnek első vagy legfellyjebb 10-dik Napja lesz. A' Collector Urak, kik a' szokás szerént minden 10 exemplárért a' tizenegyediket ingyen fogják kapni, a' *Subscribens* Urak' neveit lakhelyekkel együtt *Bétsbe* a' Magyar Ujság Író Urakhoz méltóztalsanak minél elébb lehet, fel-küldeni.

Hogy ha pedig az érdeemes Hazafiakba ívetett nagy bizodalomban reménységen kívül meg tsalattatom, és *Subscribenseket* nem kapván, fáradságos és költséges munkamba tetemesen bele veszték is ; de tsak ugyan meg leszsz még is az a' vigasztalásom, hogy édes Magyar Nemzetemért 's-Hazámért fáradtam, költöttem, 's-vesztettem, a' mellyért nem tsak minden erőmet, 's-tehetségemet, hanem még életemet is, ha a' szükség mint itt is Kivánnya, fel áldozni kész vagyok, és így e' tekintetben azt a' vesztést nyereségnek fogom tarteni.

Beregszászi Pál. Erlángában.

Ezen jó hazafi 'szorgalmatofságnak elő-segállói, fel-irhattyak neveiket a' következő Uraknál:

Bétsben mind a' három Ujság-íróknál. Budán Könyv-kötő N. Kís István, Debretzenben Próf. Tiszt. Benkő, Uraknál. Székes Fejérváratt T. Ifju Jankovich Miklós Urnál, T. Fejér Vármegye' Al-Jegyzőjénél. Gyulán Fő-Notárius T. Domokos Lőrincz, Károlyban Tek. Gáspár Pál Urnál, T. Szathmár Vármegye Fő-Jegyzőjénél. Kátsán Könyvnyomtató Ellinger. Ketskeméten Tiszt. Gőből Gáspár. Kolosváron Próf. Tiszt. Szathmári Pap Mihály. Kőrösön Próf. Tiszt. Fódor Gerson. Miskóltzon Próf. T. Váradi Gerson. Patakon Próf. T. Szombati. Pesten Könyváros Weingand és Könyvkötő Institoris Uraknál. Pápánn Próf. T. Márton István. Posonban Próf. Tek. Fábri, és Könyv. nyomtató Weber Uraknál. Tokajban T. Nádasdi András. Váradon Próf. T. Müller Ferdinánd. Maros Vásárhelyen Consiliárus T. Aranka György. — Uraknál, 's-másoknál.

A' tisztelettel meg nevezett *Collector* Urak kerettettek, hogy a' felljebb meg-határozott időig, fáradságoknak 's-költségeknak meg-jutalmaztatásáért, tudósítást tenni ne terheljessenek,